

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (osmo vijeće)

7. studenoga 2013.*

„Osiguranje troškova pravne zaštite – Direktiva 87/344/EEZ – Članak 4. stavak 1. – Slobodan izbor odvjetnika od strane ugovaratelja osiguranja – Ugovorna odredba iz općih uvjeta primjenjivih na ugovor koji jamči pravnu pomoć u sudskim i upravnim postupcima koju pružaju zaposlenici osiguravatelja – Troškovi u vezi s pravnom pomoći vanjskog pravnog savjetnika koji se nadoknađuju samo ako se na temelju procjene osiguravatelja postupanje u predmetu povjeri vanjskom pravnom savjetniku“

U predmetu C-442/12,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Hoge Raad der Nederlanden (Nizozemska), odlukom od 28. rujna 2012., koju je Sud zaprimio 3. listopada 2012., u postupku

Jan Sneller

protiv

DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV,

SUD (osmo vijeće),

u sastavu: C. G. Fernlund, predsjednik osmog vijeća, u svojstvu predsjednika vijeća, C. Toader (izvjestiteljica) i E. Jarašiūnas, suci,

nezavisni odvjetnik: P. Mengozzi,

tajnik: M. Ferreira, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 19. rujna 2013.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV, J. W. H. van Wijk i B. J. Drijber, *advocaten*,
- za talijansku vladu, G. Palmieri, u svojstvu agenta, uz asistenciju W. Ferrante, *avvocato dello Stato*,
- za austrijsku vladu, A. Posch, u svojstvu agenta,
- za Europsku komisiju, F. Wilman i K.-P. Wojcik, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: nizozemski

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez njegova mišljenja,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za donošenje prethodne odluke odnosi se na tumačenje članka 4. stavka 1. Direktive Vijeća 87/344/EEZ od 22. lipnja 1987. o usklađivanju zakona i drugih propisa o osiguranju troškova pravne zaštite (SL L 185, str. 77.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 10., str. 55.), primjenjivoga *ratione temporis* na glavni postupak.
- 2 Taj zahtjev podnesen je u okviru spora između J. Snellera i osiguravajućeg društva DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV (u daljnjem tekstu: DAS) u pogledu pokrića troškova pravne pomoći koju pruža odvjetnik kojeg je odabrao ugovaratelj osiguranja.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Uvodna izjava 11. Direktive 87/344 navodi:

„[...] interes osoba koje imaju pokriće troškova pravne zaštite znači da osigurana osoba mora moći odabrati odvjetnika ili drugu osobu, koja je odgovarajuće kvalificirana prema nacionalnom pravu, u svakoj istrazi ili postupku i kad god nastupi sukob interesa”.

- 4 Članak 1. te direktive predviđa:

„Svrha je ove Direktive usklađivanje odredbi, koje su utvrđene zakonom i drugim propisima, koje se odnose na osiguranje troškova pravne zaštite [...], kako bi se olakšalo djelotvorno korištenje slobode poslovnog nastana i što je više moguće isključio svaki sukob interesa koji posebno proizlazi iz činjenice da osiguravatelj osigurava drugu osobu ili osigurava osobu kako u vezi troškova pravne zaštite tako i u vezi neke druge vrste osiguranja [...] te kako bi se u slučaju nastanka takvog sukoba omogućilo njegovo rješavanje.”

- 5 Članak 2. stavak 1. spomenute direktive glasi kako slijedi:

„Ova se Direktiva primjenjuje na osiguranje troškova pravne zaštite. Isto se sastoji od preuzimanja obveze, a po plaćanju premije, da se snose troškovi sudskog postupka i pruže ostale usluge koje su izravno povezane s pokrićem osiguranja, posebno s ciljem:

- osiguranja naknade za gubitak, štetu ili ozljedu koju je pretrpjela osigurana osoba, bilo izvansudskom nagodbom ili građanskim ili kaznenim postupkom,
- obrane ili zastupanja osigurane osobe u građanskom, kaznenom, upravnom ili drugim postupcima ili u slučaju bilo kakvog zahtjeva podnesenog protiv nje.”

6 Članak 4. stavak 1. iste direktive predviđa:

„U svakom ugovoru o osiguranju troškova pravne zaštite izričito se priznaje da:

- (a) kod angažiranja odvjetnika ili druge osobe koja je prema nacionalnom pravu odgovarajuće kvalificirana, u svrhu obrane, zastupanja ili služenja interesima osigurane osobe u istrazi ili postupku, osigurana osoba može slobodno odabrati odvjetnika ili drugu osobu;
- (b) osigurana osoba može odabrati odvjetnika ili, ako želi i ako je to dopušteno prema nacionalnom pravu, neku drugu odgovarajuće kvalificiranu osobu, da služi njezinim interesima kad god nastupi sukob interesa.”

7 Članak 5. Direktive 87/344/EEZ predviđa:

„1. Svaka država članica može predvidjeti iznimku od primjene članka 4. stavka 1. za osiguranje troškova pravne zaštite ako su ispunjeni svi sljedeći uvjeti:

- (a) osiguranje je ograničeno na slučajeve koji proizlaze iz upotrebe cestovnih vozila na državnom području dotične države članice;
- (b) osiguranje je povezano s ugovorom o pružanju pomoći u slučaju nezgode ili kvara cestovnog vozila;
- (c) ni osiguravatelj koji obavlja poslove osiguranja troškova pravne zaštite niti osiguravatelj koji obavlja poslove osiguranja pomoći ne obavljaju poslove niti jedne vrste osiguranja od odgovornosti;
- (d) poduzete su mjere kako bi pravno savjetovanje i zastupanje svake od stranaka u sporu obavljali potpuno neovisni odvjetnici, u slučajevima kada te stranke imaju osiguranje troškova pravne zaštite kod istog osiguravatelja.

2. Iznimka koju država članica odobri društvu sukladno stavku 1. nema utjecaja na primjenu članka 3. stavka 2.”

Nizozemsko pravo

8 Članak 4:67 stavak 1. Zakona o financijskoj kontroli (Wet op het financieel toezicht) glasi kako slijedi:

„Osiguravatelj koji obavlja poslove osiguranja troškova pravne zaštite osigurava da u ugovoru koji se odnosi na osiguranje pravne zaštite bude izričito predviđeno da ugovaratelj osiguranja može slobodno izabrati odvjetnika ili drugog zakonom ovlaštenog stručnjaka,

- a. ako je angažiran odvjetnik ili drugi stručnjak zakonom ovlašten za obranu, zastupanje ili služenje interesima ugovaratelja osiguranja u sudskom ili upravnom postupku ili
- b. ako dođe do sukoba interesa.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 9 Iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje proizlazi da je J. Sneller ugovorio osiguranje pravne zaštite pri društvu Reaal Schadeverzekeringen NV. Ugovor o osiguranju predviđa da je DAS društvo koje je zaduženo za pokrivanje troškova osiguranja pravne zaštite.

- 10 Spomenuti ugovor također predviđa da će predmete obrađivati DAS-ovi vlastiti zaposlenici. Međutim, ako se na temelju ugovora ili prema mišljenju DAS-a neki predmet mora povjeriti vanjskom savjetniku, ugovaratelj osiguranja ima pravo izabrati odvjetnika ili stručnjaka po svojem izboru.
- 11 U predmetu u glavnom postupku J. Sneller želi pokrenuti sudski postupak za naknadu štete protiv svojeg bivšeg poslodavca zbog neopravdanog otkaza. U tu svrhu namjerava potražiti pomoć od odvjetnika kojeg je sam odabrao i prepustiti snošenje troškova pravne pomoći svojem osiguravatelju troškova pravne zaštite. DAS se složio s pokretanjem takvog sudskog postupka, ali je izrazio stajalište da ugovor koji je sklopio J. Sneller ne predviđa, u takvom slučaju, pokrivanje troškova osiguranja pravne pomoći koju je pružio odvjetnik izabran od strane osiguranika. DAS je izjavio spremnost da sam osigura pravnu pomoć J. Snelleru posredstvom nekog od svojih zaposlenika koji nije odvjetnik.
- 12 U tom pogledu, sud koji je uputio zahtjev navodi da sukladno nizozemskom pravu pravna pomoć u okviru postupka koji J. Sneller želi pokrenuti protiv svojeg bivšeg poslodavca nije obvezna.
- 13 Nakon DAS-ovog odbijanja pokrića troškova prave pomoći koju je pružio odvjetnik kojeg je odabrao J. Snelleru, on je od *voorzieningenrechter* te Amsterdam (sud u Amsterdamu nadležan za postupke privremene pravne zaštite) zatražio da DAS-u naloži plaćanje spomenutih troškova. Odlukom od 8. ožujka 2011. *voorzieningenrechter* te Amsterdam odbio je taj zahtjev.
- 14 *Gerechtshof te Amsterdam* (Prizivni sud u Amsterdamu) presudom od 26. srpnja 2011. potvrdio je tu odluku. *Gerechtshof* je smatrao da članak 4:67 stavak 1. točka (a) Zakona o financijskoj kontroli treba tumačiti na način da – u okolnostima kakve su u predmetu u glavnom postupku, u kojima je predmet ugovora osiguranje troškova pravne zaštite u naravi – pravo slobodnog odabira odvjetnika ne proizlazi iz same odluke o pokretanju postupka u korist ugovaratelja osiguranja, nego je također potrebno da osiguravatelj troškova pravne zaštite odluči da pravnu pomoć treba pružiti vanjski savjetnik, a ne jedan od njegovih zaposlenika. Samo bi u tom slučaju postojao sukob interesa koji članak 4. stavak 1. točka (a) Direktive 87/344 namjerava izbjeći.
- 15 J. Sneller pobijao je tu presudu pred sudom koji je uputio zahtjev. Prema potonjem, analiza različitih jezičnih verzija članka 4. stavka 1. Direktive 87/344 kao i presude od 10. rujna 2009., *Eschig* (C-199/08, Zb. str. I-8295) i od 26. svibnja 2011., *Stark* (C-293/10, Zb. str. I-4711) nude važne argumente u prilog tvrdnji da ako je sudski ili upravni postupak započet, odredbe ugovora uvijek moraju ugovaratelju osiguranja nuditi pravo na slobodan odabir svojeg savjetnika.
- 16 Taj sud smatra da bi odluka koju mora donijeti u predmetu u glavnom postupku mogla imati određene društvene posljedice s obzirom na to da bi takvo tumačenje članka 4. stavka 1. Direktive 87/344, kada bi se prihvatilo, neizbježno dovelo do povećanja iznosa premije osiguranja, koje bi vjerojatno bilo znatno.
- 17 U tim je okolnostima *Hoge Raad der Nederlanden* (Vrhovni sud Kraljevine Nizozemske) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
- „1. Dopušta li članak 4. stavak 1. Direktive [87/344] osiguravatelju troškova pravne zaštite, koji u svojim policama osiguranja predviđa da će pravnu pomoć u sudskim ili upravnim postupcima u pravilu pružati i njegovi zaposlenici, da također predvidi da će troškovi pravne pomoći odvjetnika ili zastupnika kojeg osiguranik slobodno odabere biti pokriveni samo ako osiguravatelj procijeni da se postupanje u predmetu mora povjeriti vanjskom savjetniku?
2. Ovisi li odgovor na prvo pitanje o tome ima li, u sudskom ili upravnom postupku u pitanju, pravna pomoć obvezan karakter?”

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

- 18 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti želi znati treba li članak 4. stavak 1. točku (a) Direktive 87/344 tumačiti na način da se protivi tome da osiguravatelj troškova pravne zaštite, koji u svojim ugovorima o osiguranju predviđa da pravnu pomoć u načelu pružaju njegovi zaposlenici, također predvidi da se troškovi pravne pomoći odvjetnika ili zastupnika kojeg ugovaratelj osiguranja slobodno izabere pokrivaju samo ako osiguravatelj procijeni da se postupanje u predmetu mora povjeriti vanjskom savjetniku.
- 19 U tom pogledu, treba istaknuti da, prema DAS-u, pasivna forma koja se koristi u članku 4. stavku 1. točki (a) Direktive 87/344, u izrazu „kod angažiranja odvjetnika”, uključena u njemačku, englesku i nizozemsku jezičnu verziju te odredbe, upućuje na to da ta odredba ne određuje je li u okviru nekog postupka na osiguravatelju ili ugovaratelju osiguranja da ocjeni je li potrebno angažirati vanjskog savjetnika. DAS smatra da iz toga slijedi da on ima pravo slobodno urediti to pitanje u svojim ugovorima o osiguranju jer se spomenuta odredba može shvatiti na način da propisuje da „[kada osiguravatelj odluči da treba angažirati] odvjetnika [...], osiguranik može slobodno odabrati odvjetnika ili drugu osobu”.
- 20 Tako usko tumačenje članka 4. stavka 1. točke (a) Direktive 87/344 ne može biti prihvaćeno.
- 21 Prvo, iako je istina da samo na temelju tumačenja članka 4. stavka 1. točke (a) Direktive 87/344 nije moguće utvrditi opseg izraza „kod angažiranja odvjetnika [...] osigurana osoba može slobodno odabrati odvjetnika ili drugu osobu”, pri tumačenju odredbe prava Unije potrebno je uzeti u obzir ne samo njezin tekst već i kontekst u kojem se nalazi te ciljeve propisa kojeg je dio (gore navedena presuda Eschig, t. 38.).
- 22 U tom smislu, treba napomenuti da iz uvodne izjave 11. Direktive 87/344 kao i iz njezina članka 4. stavka 1. proizlazi da interes osobe koja je pokrivena osiguranjem troškova pravne zaštite podrazumijeva da potonji ima slobodu samostalnog odabira odvjetnika ili druge osobe koja je odgovarajuće kvalificirana prema nacionalnom pravu u svakom sudskom ili upravnom postupku (gore navedena presuda Stark, t. 28).
- 23 Dakle, iz zajedničkog tumačenja članka 4. stavka 1. točke (a) Direktive 87/344 i njezine uvodne izjave 11. proizlazi da slobodan odabir odvjetnika od strane ugovaratelja osiguranja ne smije biti ograničen samo na situacije u kojima osiguravatelj odlučuje da treba angažirati vanjskog savjetnika.
- 24 Kao drugo, kao što tvrdi Europska komisija, Sud smatra da cilj koji se želi ostvariti Direktivom 87/344, posebno njezinim člankom 4., odnosno široka zaštita interesa ugovaratelja osiguranja (vidjeti, u tom smislu, gore navedenu presudu Eschig, t. 45.) nije u skladu s restriktivnim tumačenjem članka 4. stavka 1. točke (a) te direktive, kao što je ono koje je predložio DAS.
- 25 U tom smislu, treba podsjetiti da članak 4. stavak 1. Direktive 87/344, koji se odnosi na slobodan odabir zastupnika, ima opću primjenu i obvezan karakter (vidjeti gore navedene presude Eschig, t. 47. i Stark, t. 29.).
- 26 Treće, što se tiče pitanja iznosa premije osiguranja, treba napomenuti da različiti modaliteti ostvarivanja prava osiguranika na slobodan odabir svojeg zastupnika ne isključuju mogućnost da se, u određenim slučajevima, postavje ograničenja troškova koje će snositi osiguravatelji.

- 27 Naime, prema praksi Suda, sloboda izbora u smislu članka 4. stavka 1. Direktive 87/344 ne podrazumijeva obvezu država članica da od osiguravatelja zahtijevaju da, u svim okolnostima, u punom iznosu pokriju troškove nastale u vezi s obranom osiguranika, pod uvjetom da ta sloboda ne izgubi svoju bit. To bi bio slučaj kada bi ograničenje snošenja tih troškova *de facto* osiguraniku onemogućilo razuman izbor zastupnika. U svakom slučaju, na nacionalnim je sudovima, ako je u pogledu ovog pitanja pred njima pokrenut postupak, da utvrde ima li takvih ograničenja ili ne (vidjeti, u tom smislu, presudu Stark, t. 33.).
- 28 Osim toga, ugovorne strane ostaju slobodne ugovoriti znatniju visinu do koje će se snositi troškovi osiguranja pravne pomoći, eventualno na način da osiguranik plaća veću premiju (vidjeti, u tom smislu, ranije navedenu presudu Stark, t. 34.).
- 29 S obzirom na prethodna razmatranja, odgovor na prvo pitanje jest da članak 4. stavak 1. točku (a) Direktive 87/344 treba tumačiti na način da se protivi tome da osiguravatelj troškova pravne zaštite, koji u svojim ugovorima o osiguranju predviđa da pravnu pomoć u načelu pružaju njegovi zaposlenici, također predvidi da se troškovi pravne pomoći odvjetnika ili zastupnika kojeg ugovaratelj osiguranja slobodno izabere pokrivaju samo ako osiguravatelj procijeni da se postupanje u predmetu mora povjeriti vanjskom savjetniku.

Drugo pitanje

- 30 Svojim drugim pitanjem sud koji je postavio prethodno pitanje u biti želi znati hoće li se odgovor na prvo pitanje razlikovati ovisno o tome ima li pravna pomoć u sudskom ili upravnom postupku obvezan karakter sukladno nacionalnom zakonodavstvu.
- 31 Budući da, s jedne strane, kao što je navedeno u točki 25. ove presude, pravo osiguranika da slobodno izabere svojeg zastupnika ima opću primjenu i obvezan karakter te, s druge strane, da Direktiva 87/344, kao što proizlazi posebice iz njezine uvodne izjave 11. i članka 4. stavka 1. točke (a), ne podređuje postojanje i opseg tog prava nacionalnim pravilima o pravnom zastupanju, takvi nacionalni propisi ne mogu utjecati na odgovor na prvo pitanje.
- 32 S obzirom na ta razmatranja, odgovor na drugo pitanje jest da se odgovor na prvo pitanje neće razlikovati ovisno o tome ima li pravna pomoć u sudskom ili upravnom postupku u pitanju obvezan karakter sukladno nacionalnom pravu.

Troškovi

- 33 Budući da postupak, u odnosu na stranke glavnog postupka, ima svojstvo prethodnog pitanja pred nacionalnim sudom, na nacionalnom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, različiti od troškova spomenutih stranaka, ne mogu biti predmet naknade.

Slijedom navedenoga, Sud (osmo vijeće) odlučuje:

1. **Članak 4. stavak 1. točku (a) Direktive 87/344/EEZ od 22. lipnja 1987. o usklađivanju zakona i drugih propisa o osiguranju troškova pravne zaštite treba tumačiti na način da se protivi tome da osiguravatelj troškova pravne zaštite, koji u svojim ugovorima o osiguranju predviđa da pravnu pomoć u načelu pružaju njegovi zaposlenici, također predvidi da se troškovi pravne pomoći odvjetnika ili zastupnika kojeg ugovaratelj osiguranja slobodno izabere pokrivaju samo ako osiguravatelj procijeni da se postupanje u predmetu mora povjeriti vanjskom savjetniku.**

- 2. Odgovor na prvo pitanje neće se razlikovati ovisno o tome ima li pravna pomoć u sudskom ili upravnom postupku u pitanju obvezan karakter sukladno nacionalnom pravu.**

Potpisi